

1 Anvisning för kvalitetskrav vid elevhem

1.1 Dokumentets status

Regeringen har bestämt vilka fyra kommuner som ansvarar för att bedriva gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar (Rh-anpassad utbildning). Specialpedagogiska skolmyndigheten fördelar enligt instruktion, medel till de omvårdnadshuvudmän som sedermera ansvarar för elevhem respektive habilitering, något som framgår av den årliga överenskommelsen. Den kvalitet som Specialpedagogiska skolmyndigheten förväntar sig att omvårdnadshuvudmännen upprätthåller framgår av grundavtal och överenskommelsen.

1.2 Ledningssystem

Den som bedriver elevhemsverksamheten har ett självständigt ansvar för att verksamheten bedrivs med god kvalitet. För att säkerställa detta ska huvudmannen ansvara för att det finns ett ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Ledningssystemet ska innehålla de processer och rutiner som krävs för att säkerställa att verksamheten bedrivs med god kvalitet. Rutinerna ska dels beskriva ett bestämt tillvägagångssätt för hur en aktivitet utförs, dels hur ansvaret för utförandet är fördelat i verksamheten. För att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten behöver krav och mål för verksamheten identifieras utifrån ett flertal källor såsom;

- Lagstiftning, föreskrifter och andra författningar
- FN:s konventioner om mänskliga rättigheter
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Barnkonventionen
- Kvalitetskrav som finns i grundavtal mellan staten och huvudmannen
- Överenskommelsen med anvisningar för kvalitetskrav mellan Specialpedagogiska skolmyndigheten och huvudmannen

För att kunna få en bred återkoppling avseende hur verksamheten bedrivs och kännedom om eventuella avvikelser ska huvudmannen ha ett system för att ta emot och utreda klagomål och synpunkter på verksamheten. Om utredningen visar att det förekommer avvikelser i verksamheten ska dessa åtgärdas. Med stöd av ledningssystemet ska verksamheten fortlöpande följa upp, utvärdera och förbättra verksamheten utifrån de krav som gäller för verksamheten.

1.3 Rutin vid inflyttning

När en elev som blivit antagen vid riksgymnasiet på orten och flyttar in på elevhemmet, måste boendepersonalen ta reda på vilka specifika behov av omvårdnad som denne har. Bedömningen ska göras individuellt för varje elev. Det ska finnas ett dokumenterat program för elevens introduktion. Varje elev ska även tilldelas en kontaktperson som samordnar och ser till att eleven får stöd utifrån det identifierade behovet.

Eventuellt kan speciella hjälpmedel behöva införskaffas som komplement till den redan tillgängliga miljön. Individuella hjälpmedel förskrivs vanligtvis av elevens hemregion, men skulle detta inte gå att ombesörja måste boendepersonalen, med hjälp av habiliteringen inom riksgymnasiet, införskaffa detta så att eleven kan flytta in.

Det ska även finnas dokumenterade överenskommelser mellan eleven, vårdnadshavare (såvida inte eleven själv är myndig) och chefen för boendet. Överenskommelser exempelvis i form av boendekontrakt bör innehålla information om de regler som finns upprättade för det gemensamma boendet.

1.4 Elevhemmets utformning

Elevhemmet ska vara utformat så att det tillgodoser elevens behov av ett ändamålsenligt boende under tiden då denne går på riksgymnasiet för svårt rörelsehindrade ungdomar.

För att undvika en institutionsliknande miljö ska elevhemmet erbjuda så hemlika förhållanden som möjligt.

Elevhemmet ska utformas så att varje elev tillförsäkras en boendemiljö som är säker och trygg, genom att boendemiljön är anpassad efter elevens individuella behov. Det ska finnas ett systematiskt arbete för att identifiera och åtgärda olycksrisker i boendet.

Elevhemmet ska vara tillgängligt. Alla utrymmen i detta ska kunna användas utan svårigheter för den som är beroende av förflyttningshjälpmedel.

Elevhemmets utformning ska vara sådant att varje elev på ett enkelt sätt kan påkalla personalens uppmärksamhet. Alarmknappar, dörröppnare och andra hjälpmedel eller faciliteter måste vara lätthanterliga och sitta inom räckhåll även för dem som använder rullstol och har nedsatt arm- och handfunktion.

Innetemperaturen ska vara anpassad med hänsyn till att eleverna som bor på elevhemmet har nedsatt rörelseförmåga. Den akustiska miljön ska vara genomtänkt och det ska finnas en genomgående bra belysning när så behövs. Elevhemmet ska även vara anpassat så att elever som kommunicerar via bilder, Bliss eller pictogram ska kunna göra detta.

Hjälpmedel som nyttjas av flera ingår i elevhemmets grundutrustning. Det som här åsyftas är utrustning utöver de grundläggande tillgänglighetslösningar som ska finnas i form av till exempel dörröppnare och ramper, duschbrits, hygienstolar och överflyttningshjälpmedel. Ansvaret för lokalanpassning och fasta installationer åvilar huvudmannen.

Grundutrustningen i den enskilde elevens rum eller lägenhet består av säng, skrivbord, bokhylla, garderober/byrå, nattduksbord, lampor och gardiner.

1.5 Inflytande och medbestämmande

Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes rätt till självbestämmande och integritet. Den enskilde eleven ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över det stöd och den omvårdnad som ges i elevhemmet.

Den som ansvarar för verksamheten ska se till att eleven får kommunikativt och kognitivt stöd så att han eller hon får information och kan framföra sina åsikter. Det ska genomgående finnas möjligheter för de som har behov av alternativ kommunikation – till exempel via bilder, Bliss eller pictogram – att uttrycka sig.

När stöd och omvårdnad ges en person som ännu inte fyllt 18 år ska den som bedriver verksamheten regelbundet ha kontakt med elevens vårdnadshavare för att underlätta deras inflytande och medbestämmande. När eleven fyllt 18 år och därmed är myndig får han eller hon själv avgöra i vilka, om några, sammanhang eleven vill att föräldrarna ska delta eller ges information.

För att veta hur den enskilde eleven vill ha sin individuellt utformade omvårdnad ska detta finnas beskrivet i en individuell omvårdnadsplan som fortlöpande uppdateras under hela tiden eleven bor på elevhemmet; detta ska som minst ske en gång per år. Planen ska utgå från elevens individuella behov och kan, om eleven samtycker till detta, helt eller i delar tas fram genom samarbete med habiliteringen. Den enskilde eleven ska ges möjlighet och förutsättningar att vara delaktig i planeringen av sin omvårdnad.

Eleverna ska även tillsammans ges inflytande i det kollektiva elevhemmet och ges möjlighet att påverka trivselregler, gemensamhetsutrymmens utformning, gemensamma friluftaktiviteter och hur samverkan sker. Detta kan till exempel ske genom regelbundna stormöten på elevhemmet.

1.6 Omvårdnad

Med omvårdnad avses här individuellt anpassad hjälp i den dagliga livsföringen som behövs för att tillgodose en elevs fysiska, psykiska och sociala behov.

Den som bedriver verksamheten ska i största möjliga utsträckning planera omvårdnaden tillsammans med eleven, eller om denne är under 18 år, tillsammans med eleven och dennes vårdnadshavare. När insatsen ges till barn ska barnets bästa särskilt beaktas.

Omvårdnaden ska fortlöpande anpassas så att den svarar mot varje elevs individuella behov och ges på ett sådant sätt att han eller hon känner sig trygg. Omvårdnaden bör bidra till att elevens självkänsla och tilltro till den egna förmågan stärks. I detta arbete ingår att aktivt arbeta med elevens vuxenblivande.

För den elev som behöver det, ska omvårdnaden inbegripa stöd och hjälp med att;

1. Äta, dricka och förflytta sig
2. Sköta personlig hygien, klä på och av sig
3. Kommuniera
4. Göra den dagliga tillvaron begriplig och förutsägbar
5. Göra läxor
6. Vara delaktig i vardagliga göromål
7. Underlätta för eleven att sköta sitt rum eller lägenhet med respekt för hans alternativt hennes vilja och behov
8. Vara med i sociala sammanhang
9. Upprätthålla kontakten med föräldrar, övrig familj och släkt samt vänner

Den som ansvarar för verksamheten måste säkerställa att elevens behov av omvårdnad aktivt uppmärksammas. Detta inkluderar att tillse att eleven kommer till primär- eller akutvård vid behov. Personalen ska vara utbildad inom och uppmärksam på hälsoproblem som ofta förekommer i kombination med rörelsehinder.

Omvårdnaden ska även innefatta uppgiften att verka för att elevens fysiska och psykiska integritet respekteras och se till att han eller hon inte utsätts för någon sorts våld, övergrepp eller andra kränkningar i elevhemmet. Tvångs- och begränsningsåtgärder, dvs åtgärder som går emot den enskildes vilja och på så sätt begränsar den enskilde utifrån grundlagsskyddade fri- och rättigheter, får inte förekomma.

1.7 Egenvård

Omvårdnaden ska även vid behov innefatta uppgiften att hjälpa eleven med egenvård. Vad som betraktas som egenvård framgår av lag (2022:1250) om egenvård.

Behandlande hälso- och sjukvårdspersonal ansvarar för att göra en förnyad bedömning av vad som är egenvård för eleven som flyttar in i elevhemmet. Den som ansvarar för verksamheten bör därför i samråd med eleven, och om eleven inte är myndig dennes vårdnadshavare, informera behandlande hälso- och sjukvårdspersonal om att eleven har eller ska flytta in i ett elevhemsboende.

Chefen för boendet kan via eleven, och om denne inte fyllt 18 år via dennes vårdnadshavare, be elevens hemregion om att få ett intyg eller journalutdrag som beskriver bedömd hälso- och sjukvårdsåtgärd som eleven kan utföra själv, eller med hjälp av någon annan. Av sådan dokumentation framgår beslut om vilken eller vilka åtgärder som kan genomföras som egenvård samt vem som ska genomföra denna eller dessa.

Om den ansvariga för verksamheten får kännedom om att personalen inte kan eller inte anser sig kunna vara behjälplig med beslutad egenvård på ett sätt som är säkert för elevens hälsa och välmående, ska den hälso- och sjukvårdspersonal som gjort egenvårdsbedömningen omedelbart kontaktas så att en omprövning av bedömningen kan göras avseende om åtgärden fortsatt ska vara egenvård.

1.8 Fritid

Eleverna ska erbjudas en så meningsfull fritid som möjligt. De ska få stöd till fritid och sysselsättning som kan främja full delaktighet i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor. Elevboendet ska erbjuda olika gruppaktiviteter.

Personalen ska stödja och stimulera eleverna att delta i samhällets gemenskap utifrån hans eller hennes individuella behov, önskemål och förmåga.

Personalen kan också behöva stödja den enskilde eleven i samband med informella och formella kontakter samt i planering och genomförande av aktiviteter i vardagen. Personalen bör vidare bistå med ledsagning till aktiviteter i närheten av elevhemsboendet. Rimlig omfattning är att fritidsaktiviteter kan lösas med ordinarie bemanning.

1.9 Samarbete och samverkan

I erbjudandet om Rh-anpassad utbildning ingår skola, habilitering och elevhem. Dessa tre delar av verksamheten måste samverka med varandra både kring enskilda elever och på strukturell nivå. En direkt förutsättning för att sådan samverkan kan ske är att personalen på elevhemmet samarbetar och samverkar med såväl habiliterings- som skolpersonalen. Eleven ska alltid vara informerad och godkänna att verksamheterna lyfter frågor om han eller hon själv inte kan eller vill närvara. Habiliteringen har det formella ansvaret för att initiera den strukturella samverkan, men elevhemspersonalen ska även vid behov ta initiativ till samverkan runt elevens behov.

1.9.1 Samverkan med andra myndigheter och aktörer

Den som ansvarar för verksamheten på elevhemmet ska även samverka med andra aktörer, myndigheter och berörda samhällsorgan för att säkerställa att det finns en kontinuitet och helhetssyn i de samlade stödinsatserna som ges till eleven. Exempel på andra aktörer som kan vara aktuella i denna samverkan är Försäkringskassan, biståndsbedömare inom kommunen eller framtida boendeföreståndare. Det kan exempelvis finnas behov av kompletterande insatser såsom beskrivs i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade för den tid då eleven bor i elevhemmet. Elevhemmets personal måste då, med medgivande från eleven eller om denne inte ännu fyllt 18 år vårdnadshavare, vara andra myndigheter behjälplig med nödvändig information för att elevens behov av insatser ska kunna utredas.

I kontakter med andra myndigheter ska det finnas dokumenterat att eleven, eller då denne inte ännu fyllt 18 år bägge vårdnadshavarna, har gett sin tillåtelse eller medgivande att kontakter tas alternativt information delas. Information om eleven får inte lämnas om det finns hinder i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller annan relevant bestämmelse om tystnadsplikt.

1.10 Personalens kompetens

Det ska finnas en namngiven chef för elevhemmet, nedan kallad boendechef. Boendechefen ska ha en högskoleutbildning som är relevant för uppdraget. Personen bör vidare även ha erfarenhet av liknande verksamhet och besitta tillräcklig kunskap och kompetens för att kunna leda denna.

Elevhemmets personal bör ha kunskaper om eller erfarenheter av:

- Barns och ungdomars fysiska, psykiska och sociala behov i allmänhet
- Funktionsnedsättningar och vad dessa kan ge för konsekvenser
- Hälsoproblem som är vanligt förekommande vid rörelsehinder
- Konventionen om barns rättigheter och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Etiskt förhållningssätt och värdigt bemötande
- Alternativ och kompletterande kommunikation
- Kognitivt stöd

Boendechefen ska tillse att personalen får den introduktion som de behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. I introduktionen ska boendechefen bland annat ta upp de regelverk som styr verksamheten.

Personalen ska ha en förmåga att bemöta den enskilde eleven på ett respektfullt sätt. De ska dessutom granska, analysera och bedöma sitt eget arbete för att medverka till insatser av god kvalitet. Attityder och bemötande kan kopplas samman med delaktighet och tillgänglighet. Att bemöta på lika villkor innebär inte att bemöta alla på samma sätt, utan att bemöta var och en utifrån behov. Ett gott bemötande är avgörande för omvårdnadens kvalitet.

Personalen ska se eleven som subjekt och ha en helhetssyn kring dennes situation. Personalen ska lyfta fram elevens egna resurser (det vill säga anamma ett salutogent förhållningssätt). Personalen ska ge stöd och motivera eleven så att personen aktivt kan göra medvetna val och genomföra sina studier.

Boendechefen ska se till att personalen får såväl handledning som den kompetensutveckling de behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

1.11 Bemanning och öppethållande

Den huvudman som enligt grundavtalet svarar för elevhemmet är arbetsgivare och har personalansvar för den personal som är anställd inom elevhemmets verksamhet.

Den som ansvarar för verksamheten ska säkerställa att det i elevhemmet finns tillräckligt med personal för att tillgodose varje elevs individuella behov av omvårdnad, säkerhet och trygghet. Detta gäller dygnet runt under hela läsåret. Det ska också finnas bemanning för att tillgodose elevernas behov av fritidsaktiviteter.

Elevhemmet är stängt under jullov och sommarlov. Förutom dessa stängningstider får elevhemmet hålla stängt två dagar per termin för planering och kompetensutveckling. I samband med skolavslutningen på vårterminen bör eleverna flytta ut från elevhemmet senast två dagar efter skolavslutningen och komma tillbaka tidigast två dagar innan skolstart följande hösttermin. Förstaårselever kan ges möjlighet att flytta in en vecka före skolstart.

1.12 Främja hållbar utveckling

Verksamheten bör även ta ansvar för att främja hållbar utveckling och arbeta aktivt, både internt och externt, för att bidra till att de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 uppfylls ur tre dimensioner; social hållbarhet, miljömässig hållbarhet och ekonomisk hållbarhet.

1.13 Uppföljning

Huvudmannen ska följa upp och utvärdera verksamheten för att säkerställa att kvalitetskraven i anvisningarna uppfylls.